

מראי מקומות - יומא

סו:

שתי ריץ שתי דרכים בביאור הפסוק המתיר עתי בטומאה: א. כיון שכתוב 'יעמד חי לפני ה', צריך שיהיה ביד איש עיתי לפני ה'. ב. לומר שהשילוח עצמו יכול להיות בטומאה, שלא תאמר עבודה היא ואין לעשותה בטומאה, וכתב הדבר אברהם, שההיתר להכנס לעזרה בטומאה תלוי בשתי הדרכים הללו.

ו. חלה משלחו ישלחנו ביד אחר

נסתפק השפת אמת, האם המשלח עצמו יכול לעשות שליח אחר, או שמא צריך לחזור לכהן גדול, והכהן גדול יעשה עוד שליח, ומועיל אף שלא היה מזומן מאתמול, שיש לומר שאין המשלח יכול לעשות שליח, שאף שחידשה תורה ששליח עושה שליח, שמא זה רק בגיטין. ובמהרש"א מבואר, שלרבי אליעזר רק הכהן גדול יכול לעשות שליח אחר, ולא המשלח עצמו. ולדבריו, חכמים חולקים בזה, וסוברים שגם המשלח עצמו יכול לעשות שליח אחר.

ז. דחפו ולא מת מהו שירד אחריו וימיתנו

הקשה הדבר אברהם (ב' סי' ח', ענף ד'), שאם צריך להמיתו על ידי הדחיפה, מה מועיל מה שירוד אחריו וימיתנו, והרי מבואר ברמב"ם שירוד אחריו וממיתו בכל דבר, ומדוע אין צריך לדוחפו פעם נוספת. וביאר, שבאמת המצוה היא רק לדוחפו מהצוק באופן שראוי למות מחמת דחיפה זו, ואם עשה כן כבר קיים המצוה. אלא שאם לא מת, ירד אחריו וימיתנו, ואף יכול לחלל על זה את השבת, שהרי זה כגמר מצוה, וכאברים ופדרים, שכבר ניתנה שבת לידחות אצלם.

ח. מהו להציל הרועה מן הארי

פירש השפת אמת, שהספק הוא, האם הרועה בודאי סכנה מן הארי, ואם ישתדל להצילו, הרי הוא מכניס עצמו בספק סכנה, ושמא אין להכניס עצמו בספק סכנה כדי להציל חבירו מודאי סכנה, ובפרט שעתה יהיו שנים נגד הארי, וקרוב הדבר שיתגברו כנגדו, או לא.

ט. ממזר מהו לירש מהו ליבם

כתב רבינו אליקים שהשיאן לדבר אחר, ואמר להם מהו ליבם, שהוא יכול לייבם כשאר ישראל. ותמה היעב"ץ, אטו השואל לא ידע המשנה שמרבים ממזר לירושה, וגם האם יתכן שלא שמע רבי אליעזר משנה זו מרבו, והניח בקושיא.

י. מהו לסוד את ביתו מהו לסוד את קברו

במהרש"א בב"ב (סו, ציינו בגלה"ש כאן) ביאר את דברי רבי אליעזר, על פי מה שנחלקו בגמרא שם בדין עשיית זכר לחרבן בסיד

א. עתי ואפילו בשבת

יש לתמוה, מדוע צריך לזה פסוק, הלא ודאי זמנו בשבת, וודאי דוחה. וכתב הר"ש משאנץ (בפירושו לתו"כ אחרי פר' ד' פי"ח) שכיון שאין השילוח מעכב, הוה אמינא שלא ידחה שבת, קא משמע לן שדוחה. ולפי הירושלמי ששילוח מעכב, כתב הר"ש שצריך פסוק כיון שאין זה קדשי מזבח. ובגבורת ארי הקשה להיפך, כיצד דוחה שבת, והרי אינו מעכב, ומה שאינו מעכב אינו דוחה שבת. וכתב, שכיון שתחילת העבודה דוחה שבת, אף דבר שאינו מעכב שבה דוחה שבת, וכיון ששל שם ושל עזאזל מעכבין זה את זה, הרי הם כאחד, וכיון שכבר דחה שבת לגבי שחיטת של שם, שוב הדין נותן לחלל שבת אף בשביל העזאזל אף ששילוחו אינו אלא למצוה.

ב. עתי ואפילו בשבת למאי הלכתא

הקשה השאגת אריה (סי' ע') מדוע לא פירשו לענין זה שמותר לדוחפו מהצוק, שיש בזה איסור מלאכה של שוחט. וכתב, שמשמעות הדרשה היא בענין השלוח, ולא במעשה הדחיפה. עוד הקשה, לשיטת הר"ף והרמב"ם שתחומין י"ב מיל דאורייתא, שמא באה התורה לחדש שאם אין צוק בתוך י"ב מיל שיהיה מותר לצאת חוץ לתחום. והוכיח מזה שדעת רב ששת שכיון שהתירו איסור תחומין משום יום הכיפורים, שוב אין צריך פסוק להתירו גם בשבת. ובזה כתב ליישב למה לא אמרו בסוגייתנו שדברי רפרם בדותא היא, ועל כרחק הוא משום שאין אומרים כאן סברא ש'הכשירו בכך' שהביאו התוספות מהגמרא בכריתות, שאם היו סבורים כה, היו צריכים פסוק להתיר תחומין בשבת.

ג. ואין עירוב והוצאה ליום הכיפורים

הקשה הריטב"א, שהרי ביום הכיפורים כתוב 'לא תעשה כל מלאכה'. ותירץ, שאיסור הוצאה אינו נלמד מאיסור מלאכה, אלא מפסוקים אחרים, כמו 'ויכלא העם מהביא', או מ'אל יצא איש ממקומו'.

ד. לומר שאם נטמא משלחו נכנס טמא לעזרה ומשלחו

כתב השיח יצחק, שאף שאמרו להלן שאם חלה משלחו משלחו ביד אחר, שאני טומאה שהותרה בציבוה, ולכך עדיף לשלחו על ידי מי שהיה מזומן לכך.

ה. נכנס טמא לעזרה ומשלחו

בדבר אברהם (ב' סי' ח', ענף ו-ז) האריך להקשות, מדוע צריך ליכנס לעזרה, ולמה לא ישלחו לו את השעיר לעזאזל חוץ לבית המקדש. והביא את דברי השיטה מקובצת בכריתות (ד)

מראי מקומות - יומא

סו: (המשך)

שחכמים אמרו דבר שלא שמעו מפי רבם, זהו רק בדבר שהוא מסברא, אבל דבר שאינו מסברא, אסור לומר שלא בשם רבו.

יג. חד אמר זיבח וקיטר בסייף

פירש רש"י, שהעובדים עבודות אלו לעבודה זרה חייבים עליהם מיתה, ועדיין לא נתפרשו מיתות בית דין, וכל מיתות בני נח בסייף. והקשה המהרש"א, שהרי היה זה לאחר מתן תורה, ועוד שמשה רבינו יכול היה לשאול באיזו מיתה, וכמו שעשה במקושש. אבל רש"י על התורה פירש שהם בסייף, משום שהיה להם דין עיר הנדחת.

יד. האומר לאביו וכו'

כתב המהרש"א, שמגוף הפסוק שכתוב 'ויאספו אליו כל בני לוי', וגם 'האומר לאביו' וגו', אין להוכיח, לפי שיש לומר שהתאספו אליו גם מי שחטא, אלא שנתחרט, או עשה עצמו כאילו לא חטא וכדומה. ולכך הקשה רק ממה שאמר רבי יהודה ששבטו של לוי לא עבד עבודה זרה.

הבית, שכיון שרבי אליעזר לא שמע הכרעה בענין זה מרבו, לא רצה להכריע מעצמו, ולכן אמר דבר שאפשר לפרשו בשתי דרכים (ועיין שם מה שביאר בזה).

יא. לא מפני שהפליגן בדברים

פירש רש"י, לא שהפליגן בדברים כאדם המתכוין לדחות כשאינו יודע להשיב, אלא יודע היה אבל לא אמר דבר שלא שמע מרבו. והקשה השפת אמת, שלמעשה הפליגן בדברים. וכתב שכוונת הגמרא היא, שלא היתה כוונתו להפליגן בדברים עמוקים, מלשון מופלג ועמוק בחכמה, שנכלל בדבריו תשובה על שאלותיהם, אלא שלא השיב להם כלום. אולם המהרש"א פירש להיפך, שלא הפליגן בדברים לומר תשובה בפירוש, כיון שלא שמעו מרבו, אלא אמר להם ברמז, ועיין שם באריכות שביאר הרמז בתשובה שהשיב להם בכל שאלה ושאלה.

יב. אלא מפני שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו לעולם
כתב המהרש"א בברכות (כז, ציינו הגלה"ש כאן), שמה שמצינו